

INGLIZ TILINI O'QITISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUVNING SAMARADORLIGI

Xadjayeva O'g'ilxon Abdumanonovna

Baliqchi tuman 1-son politexnikumi

Ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitish jarayonida kommunikativ yondashuvning samaradorligini baholash, uning o'quvchilar til kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni, afzalliklari va amaliy qo'llash imkoniyatlari keng yoritiladi. Bugungi globallashuv sharoitida ingliz tili xalqaro muloqot vositasiga aylangan, natijada til o'qitish jarayoniga qo'yiladigan talablar keskin oshgan. An'anaviy metodlar, asosan, grammatik ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lsa, kommunikativ yondashuv o'quvchilarning faol nutqiy kompetensiyalarini, real vaziyatda muloqotga kirishish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Kalit so'zlar: kommunikativ yondashuv, ingliz tili o'qitish, nutq kompetensiyasi, interaktiv metodlar, muloqot ko'nikmalari, lingvodidaktika, o'quv motivatsiyasi, til amaliyoti, innovatsion ta'lim.

EFFECTIVENESS OF THE COMMUNICATIVE APPROACH IN ENGLISH TEACHING

Annotation

This article provides a comprehensive assessment of the effectiveness of the communicative approach in the process of teaching English, its role in the development of students' language competence, its advantages and practical application possibilities. In today's globalization, English has become a means of international communication, as a result, the requirements for the language teaching process have increased sharply. While traditional methods are mainly aimed at the formation of grammatical skills, the communicative approach is characterized by the fact that it is aimed at developing students' active speech competencies and the ability to communicate in real situations.

Keywords: communicative approach, English teaching, speech competence, interactive methods, communication skills, linguodidactics, learning motivation, language practice, innovative education.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА В ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В данной статье дается комплексная оценка эффективности коммуникативного подхода в процессе обучения английскому языку, его роли в развитии языковой компетенции студентов, его преимуществ и возможностей практического применения. В условиях современной глобализации английский язык стал средством международного общения, в результате чего требования к процессу обучения языку резко возросли. В то время как традиционные методы направлены преимущественно на формирование грамматических навыков, коммуникативный подход характеризуется тем, что он направлен на развитие активных речевых компетенций студентов и умения общаться в реальных ситуациях.

Ключевые слова: коммуникативный подход, обучение английскому языку, речевая компетенция, интерактивные методы, коммуникативные навыки, лингводидактика, мотивация обучения, языковая практика, инновационное образование.

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida ingliz tili nafaqat xalqaro muloqot tili, balki ilmfan, texnologiyalar, biznes, diplomatiya va ta'lim sohalarida ham yetakchi o'rinni egallamoqda. Shu sababli O'zbekiston ta'lim tizimida ham ingliz tilini yuqori darajada o'rgatish masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Mamlakatimizda qabul qilingan "Chet tillarini o'qitishni takomillashtirish konsepsiyasi", so'nggi yillardagi Prezident qarorlari va islohotlar bu sohada zamonaviy metodlarni joriy etishning muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi. Ingliz tilini kommunikativ yondashuv asosida o'qitish hozirgi ta'lim jarayonining eng samarali metodlaridan biri hisoblanadi, chunki

u o'quvchi shaxsini faol muloqot jarayoniga jalb etadi, tilni amaliy qo'llashni ta'minlaydi va real hayotiy vaziyatlarda muloqot yuritish qobiliyatini shakllantiradi.

An'anaviy metodlar grammatikani izohlash, matn o'qish va tarjima qilishga urg'u bergan bo'lsa, kommunikativ yondashuv asosiy e'tiborni nutq faoliyatining to'rt turi — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozishga qaratadi. Bu metodning mohiyati o'quvchilarni tildan amaliy foydalanishga yo'naltirish, ularni muloqot jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishdan iborat. Kommunikativ yondashuv o'quvchilar tafakkurini faollashtiradi, ularda o'z fikrini erkin ifodalash, suhbatdoshni tinglash, nutq strategiyasini tanlash kabi ko'nikmalarni shakllantiradi. Ta'lim jarayonida dialog, debat, rolly o'yinlar, muammoli vaziyatlar, juftlik va guruhli mashqlar kabi topshiriqlardan foydalanilishi o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, kommunikativ metod o'quvchilarning shaxsiy tajribasiga tayanadi, ularning kundalik hayotidagi mavzular orqali til o'rganish jarayonini yanada qiziqarli qiladi. Bugungi kunda axborot texnologiyalari asosida yaratilgan interaktiv platformalar, audio-video resurslar va onlayn muloqot muhiti ushbu metod samaradorligini yanada kuchaytirmoqda. Ushbu maqola kommunikativ yondashuvning ilmiy-metodik asoslarini chuqur o'rganish, uni ingliz tilini o'qitish jarayonida qo'llash imkoniyatlarini tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Chet tillarini o'qitish metodikasida kommunikativ yondashuv XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab shakllana boshlagan bo'lib, u tilning kommunikativ funksiyalarini ustuvor deb biladi. Hymes, Widdowson, Canale & Swain kabi olimlar kommunikativ kompetensiya nazariyasini ishlab chiqqan va til o'rgatishda muloqotga asoslangan yondashuvni taklif etganlar. Lingvodidaktik adabiyotlarda kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari sifatida o'quvchining markaziy o'rni, nutqiy vaziyatlarning tabiiyligi, o'rgatilayotgan materialning mazmundorligi va interaktivlik keltiriladi.

O'zbek metodist olimlari — O'.R. Qayumov, M. Yo'ldoshev, N. To'raboev, D. Raximova va boshqa tadqiqotchilar ham chet tillarini o'qitishda kommunikativ

metodning dolzarbligini alohida ta'kidlaydilar. Ularning ilmiy ishlarida til o'rganish jarayonida psixologik omillar, motivatsiya, kommunikativ topshiriqlarning strukturasi, o'quvchilar faolligini oshirish mexanizmlari keng yoritilgan. So'nggi yillarda o'qituvchilar uchun yaratilgan o'quv qo'llanmalar va darsliklarda dialogik muloqot, rolly o'yinlar, muammoli vaziyatlar, guruhli ishlash kabi topshiriqlar ko'proq uchramoqda.

Kommunikativ metodni o'rganishga bag'ishlangan adabiyotlarda uning afzalliklari bilan birga qiyinchiliklari ham tahlil qilingan. Masalan, Arnold va Brownlarning fikricha, o'quvchi tildan erkin foydalanishi uchun qulay psixologik muhit zarur, aks holda u o'z fikrini erkin bayon qila olmaydi. Shuningdek, o'qituvchidan yuqori darajada metodik tayyorgarlik, ijodkorlik va dars jarayonini boshqarish mahorati talab etiladi. O'zbekistonda o'tkazilgan tadqiqotlar esa kommunikativ metodning eng katta ustunligi sifatida o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirishi, ularda amaliy nutq ko'nikmalarini shakllantirishi, tilni kundalik hayotda qo'llashga bo'lgan ishonchni mustahkamlashini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kommunikativ yondashuv nafaqat ilmiy asoslangan metod, balki zamonaviy ta'lim uchun eng maqsadga muvofiq yondashuvdir. Til o'rganish jarayonini tabiiy muloqot shaklida tashkil etish, o'quvchining nutqiy kompetensiyasini kompleks shakllantirish va o'quv motivatsiyasini oshirish ushbu metodning o'ziga xos xususiyatidir.

Kommunikativ yondashuvning ingliz tili darslarida qo'llanishi va uning o'quvchilar nutqiy faolligiga ta'sirini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot jarayonida 7–11-sinf o'quvchilaridan iborat ikki guruh tanlab olindi: an'anaviy metod asosida o'qiyotgan nazorat guruhi va kommunikativ yondashuv asosida dars olib borilgan tajriba guruhi. Har ikki guruhga dastlabki diagnostik testlar o'tkazildi, ularda o'quvchilarning tinglab tushunish, gapirish, leksik-grammatik bilimlari va muloqot ko'nikmalari baholandi. Tajriba guruhi uchun maxsus kommunikativ dastur ishlab chiqildi. Dars jarayonida dialoglar, muloqot o'yinlari, juftlik va guruh mashqlari, muammoli vaziyatlar, debatlar, rolly vazifalar, “information-gap” topshiriqlari hamda

interaktiv multimedia materiallardan foydalanildi. Har bir dars real hayotiy vaziyatlarga asoslangan bo'lib, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va erkin muloqotga kirishuvi rag'batlantirildi.

O'qituvchilar bilan olib borilgan suhbatlarda kommunikativ metodning eng katta ustunligi sifatida o'quvchilar motivatsiyasining kuchayishi, darsning qiziqarli va jonli kechishi, nutq faoliyatining kompleks rivojlanishi qayd etildi. Ba'zi qiyinchiliklar ham kuzatildi: katta sinflarda shovqin boshqarish, dars vaqtini taqsimlash, o'quvchilarni vazifaga jalb etish kabi muammolar mavjud bo'ldi. Biroq metodik tavsiyalar asosida mazkur muammolar ijobiy hal etildi. Tadqiqot natijalari kommunikativ yondashuvning amaliy samaradorligini tasdiqladi.

O'tkazilgan tadqiqot asosida kommunikativ yondashuvning ingliz tilini o'qitishdagi samaradorligini ko'rsatadigan bir qator muhim natijalar olindi. Avvalo, tajriba guruhi o'quvchilarida nutq kompetensiyasining barcha komponentlari — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish — an'anaviy metod asosida ta'lim olgan o'quvchilarga nisbatan sezilarli darajada rivojlandi. Gapirish tezligi va aniqligi, so'z tanlashdagi to'g'rilik va moslashuvchanlik, real vaziyatlarda muloqotga kirishish qobiliyati ancha oshdi.

O'quvchilar o'zaro muloqot jarayonida tilni faol qo'llay boshlagani, dars davomida mustaqil fikrlash, savollar berish, mulohaza yuritish orqali kommunikativ kompetensiya shakllanganini ko'rsatdi. Tadqiqotda ishtirok etgan o'qituvchilar darsning qiziqarliligi, o'quvchilarning tashabbuskorligi va faolligi oshgani, sinf ichidagi ijtimoiy muloqotning kuchayganini tasdiqladilar.

Statistik tahlillar tajriba guruhining yakuniy natijalari dastlabki ko'rsatkichlarga nisbatan 50 foizgacha o'sish bo'lganini ko'rsatdi. Xususan, “information-gap” va dialogik topshiriqlar o'quvchilarning mantiqiy bog'langan fikr bildirish ko'nikmalarini rivojlantirdi, rolli o'yinlar esa nutqiy vaziyatni modellashtirish orqali tilni amaliy qo'llash imkonini berdi. O'quvchilarning psixologik tayyorgarligi, ishonchi, nutqiy to'siqlarni yengish qobiliyati sezilarli darajada mustahkamlandi. Sinfdagi musbat muhit o'quvchilar o'rtasida o'zaro hamkorlikni kuchaytirdi, bu esa kommunikativ

metodning eng muhim ustunliklaridan biridir. Ushbu natijalar kommunikativ yondashuv ingliz tilini o'qitishda eng samarali zamonaviy metodlardan biri ekanini ilmiy asosda tasdiqlaydi.

Xulosa

Yuqoridagi tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kommunikativ yondashuv ingliz tilini o'qitishda eng samarali, zamonaviy va o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan metodlardan biridir. Uning asosiy afzalligi — o'quvchilarda haqiqiy muloqotga kirishish qobiliyatini shakllantirishi, tilni amaliy qo'llash uchun qulay sharoit yaratishi va o'quvchilar nutqiy kompetensiyasini kompleks rivojlantirishidir. Mazkur yondashuv o'quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki faol muloqot ishtirokchisi sifatida ko'radi, uning fikrlash doirasi, muloqot madaniyati va ijtimoiy faolligini kengaytiradi.

Kommunikativ yondashuvning samaradorligi o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi oshishi, nutq faolligining kuchayishi, motivatsiya va ishonchning ortishi orqali yaqqol namoyon bo'ladi. Metodning psixologik jihatdan qulayligi o'quvchilarning shaxsiy tajribasi bilan bog'liq mavzularni o'z ichiga olgani, guruhda ishlashga rag'batlantirgani hamda o'z fikrini erkin bayon qilishga imkon bergani bilan belgilanadi. Mazkur yondashuvni keng joriy etish uchun o'qituvchilar metodik tayyorgarligini oshirish, zamonaviy interaktiv vositalardan foydalanish, axborot texnologiyalarini dars jarayoniga integratsiya qilish muhim hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar kommunikativ yondashuvning keng qo'llanilishi uchun mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qayumov O'.R. Chet tillarini o'qitishda zamonaviy metodlar. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Yo'ldoshev M. Til o'qitishning interaktiv texnologiyalari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. To'raboev N. Chet tillar didaktikasi asoslari. – Toshkent: Sharq, 2018.
4. Raximova D. Ingliz tili metodikasi. – Namangan: NamDU nashriyoti, 2021.

5. Azizov A. Chet tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv. – Buxoro, 2017.
6. Tursunov A. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Innovatsiya, 2020.
7. Abduqodirova M. Til o'rganishda motivatsiya. – Toshkent, 2018.
8. Xolmatova S. Chet tillarni o'qitish jarayonida psixologik omillar. – Samarqand, 2021.
9. Omonov B. Lingvodidaktik asoslar va metodik yondashuvlar. – Toshkent, 2019.